УДК 929:791.653-051]:37.011.3 «1941/2012» *Богдан Ступка
DOI https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.2.18

Леннік Ілля Юрійович,
аспірант історичного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
orcid.org/0009-0001-4862-6411
i.yu.lennik@udu.edu.ua

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ БОГДАНА СТУПКИ В ДИТЯЧІ ТА ЮНАЦЬКІ РОКИ: ВПЛИВ РОДИННОГО ВИХОВАННЯ

Протягом історії розвитку суспільства людина від народження проходила шлях поступового засвоєння соціальних норм, формування системи цінностей та індивідуальних рис характеру, що й визначало наступний етап – становлення її як особистості. Першим соціальним простором для будь-якої людини є сім'я та/або її близькі. Соціальний досвід, який людина отримує у своїй родині, формує її початкову модель поведінки та спілкування, життєву траєкторію тощо. Складання історичного портрету особистості необхідно розпочинати саме з аналізу початкового соціального кола, засад виховання та взаємодії членів родини, аналізу роду й спадщини.

Статтю присвячено аналізу історичної постаті, відомого актора театру (а згодом художнього керівника) та кіно, державного службовця, Героя України – Богдана Сильвестровича Ступки. Богдан Ступка народився в 1941 році, у період Другої світової війни, коли німецькі війська окупували Західну Україну. Історичний контекст визначав нові умови життя для місцевого населення: політичні репресії, соціальна нестабільність, економічна криза та загальне почуття невизначеності щодо майбутнього. Пізніше про Богдана Ступку та його діяльність буде написано чимало книг українськими авторами, про його талант «зорового та ментального контакту» із глядачем писатимуть зарубіжні автори, його змісту фільмографії зможуть позаздрити відомі актори сьогодення, його вміння та навички стали стимулом для багатьох акторів театру та кіно. Дослідження постаті українського діяча та його значення для історії України в умовах збереження української культури є надзвичайно важливим.

Аналіз історичної постаті здійснено в контексті сімейного виховання, виокремлено питання, чи був вибір професії свого життя династичним вибором чи все ж це свідомий особистий нетиповий вибір, коли представник одного ремесла в межах своєї родини свідомо вибирає іншу лінію розвитку свого майбутнього. Проаналізовано роль і значення рідних йому людей, які сприяли його формуванню та розвитку, як театрального діяча, актора різноманітних за жанром фільмів вітчизняного й іноземного виробництв, громадського діяча тощо.

У період дитячих і юнацьких років актор вбирав для себе необхідні знання, зростав у своєрідному соціокультурному середовищі, відзначався високим прагненням до театрального мистецтва. Розуміння його початкової лінії життя дасть змогу глибше зрозуміти світогляд, мотивацію, цінності й особливий підхід до творчості.

Ключові слова: Богдан Ступка, історична постать, родинне виховання, формування особистості, освіта, театр.

Lennik Illia,
Postgraduate Student at the Faculty of History
Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University
orcid.org/0009-0001-4862-6411
i.yu.lennik@udu.edu.ua

THE FORMATION OF BOGDAN STUPKA'S PERSONALITY DURING HIS CHILDHOOD AND ADOLESCENCE: INFLUENCE OF FAMILY UPBRINGING

Throughout the history of the development of society, a person from birth went through the path of gradual assimilation of social norms, the formation of a system of values and individual character traits, which determined

the next stage – his or her formation as a person. From birth, the primary social environment for any person is the family and/or their loved ones. The social experience that a person receives from their family forms their initial model of behavior and communication, life trajectory, etc. The compilation of a historical portrait of a person must begin with an analysis of the initial social circle, the principles of upbringing and interaction of family members, and an analysis of lineage and heritage.

The article analyzes the personality of the renowned theater and film actor, later artistic director, public servant, and Hero of Ukraine, Bohdan Stupka, who grew up and was formed during wartime with the support of his loved ones. Bohdan Stupka was born in 1941 during World War II, when German troops occupied Western Ukraine. The historical context determined new living conditions for the local population: political repression, social instability, economic crisis, and a general sense of uncertainty about the future. Later, many books will be written about Bohdan Stupka and his activities by Ukrainian authors, foreign authors will write about his talent for "visual and mental contact" with the viewer, the content of his filmography will be envied by famous actors of today, his skills and abilities have become an incentive for many theater and film actors. The study of the figure of a Ukrainian figure and his significance for the history of Ukraine in the context of preserving Ukrainian culture is extremely important.

Analyzes the actor's family upbringing, addressing the question of whether his choice of profession was dynastic or a conscious personal decision – an atypical choice in which a representative of one profession within a family deliberately chooses a different path for his future development. Has been analyzed the role and significance of his relatives, who contributed to his formation and development as a theater figure, an actor of various genres of films of domestic and foreign productions, a public figure, etc.

During his childhood and youth, the actor absorbed essential knowledge, grew up in a unique socio-cultural environment, and demonstrated a strong inclination toward theatrical art. An understanding of his early life path provides deeper insight into his worldview, motivation, values, and special approach to creativity.

Key word: Bohdan Stupka, historical figure, family upbringing, personality formation, education, theater.

Постановка проблеми. Історична ретроспектива подій в Україні, а також в інших країнах протягом ХХ ст. демонструє нам зразковий процес набуття пріоритетності культурної сфери в повсякденному житті людей. Інтерес до культури й мистецтва в умовах війни поступово зростає, імовірно, це зумовлено психологічним, економічним і соціальним аспектами. Натепер культурне життя українців розвивається в умовах воєнного стану, тому важливо докласти зусиль не лише до підтримки, але й до збереження історії про українську культуру та митців кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Серед провідних діячів української культури, які народилися в умовах Другої світової війни, був Богдан Сильвестрович Ступка. Дитинство під час війни було надзвичайно складним і неординарним: з одного боку – вагомий вплив родинного середовища як первинного інституту соціалізації та виховання, з іншого – постійна невизначеність, загроза та нестабільність, спричинені активними воєнними діями на території України. Питання родинного виховання Богдана Ступки в науковій літературі досі висвітлюється не досить або ж розглядається фраґментарно.

Становлення особистості Богдана Ступки відбувалось у родині із глибокими культурними цінностями та традиціями. Батько Богдана Сильвестр був співаком, материнська лінія ж багата на професійних діячів музичного мистецтва. Проте мати Богдана Марія Ступка прагнула для сина більш стабільного та практичного життєвого шляху, часто демонструвала стриманість щодо ідей юного хлопця, убачаючи в мистецтві сферу нестійку й надто залежну від зовнішніх обставин. Імовірно, таке ставлення було зумовлено саме обставинами повоєнного періоду та прагненням забезпечити Богдану більш економічно стабільне життя в майбутньому. Варто зауважити, що життєвий шлях Богдана Ступки був складним і неодноразово ставив його перед необхідністю самостійного вибору подальшої життєвої траєкторії. У зв'язку із цим актуалізується необхідність комплексного збору та систематизації матеріалів для цілісного осмислення ролі родинного виховання у процесі становлення особистості митця та його значення в історії України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження акцентують науковий інтерес до вивчення постаті Богдана Ступки, зокрема його формування як відомої особистості – митця театру та кіно. Серед основного матеріалу про видатну особистість необхідно виділити напрацювання історика-біографіста Богдана Ступки В. Мельниченка (Мельниченко, 2001), кінокритика С. Тримбач (Тримбач, 2022),

доробки українського театрально- та кіножурналіста О. Вергеліса (Вергеліс, 2016), історика та критика театру Р. Коломієць (Коломієць, 2006).

Загальні обґрунтування та характеристику типів сімейного виховання виокремлено в матеріалах із педагогіки Л. Маценко (Маценко, 2019), а конкретні визначення сімейного виховання в родині Ступків фраґментарно зазначено в наукових статтях М. Козігори, М. Замелюк, Т. Оксенчук (Козігора, Замелюк, Оксенчук, 2020), Н. Гусакова, Н. Хвостова (Гусакова, Хвостова, 2022), фрагментах з інтерв'ю, наприклад, В. Доленко (Доленко, 2002) тощо.

Методологія та методи дослідницької роботи ґрунтуються на загальнонаукових методах. У роботі використовується історико-біографічний та історико-генетичний методи для аналізу складу сім'ї та цінностей у родині Ступок, системний підхід і аналіз для синтезу, узагальнення та систематизації напрацьованого матеріалу.

Метою дослідження є систематизація наявної інформації та висвітлення аспектів становлення особистості Богдана Ступки в дитячі та юнацькі роки в контексті впливу внутрішньородинних взаємин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Початковий процес становлення історичної постаті необхідно аналізувати крізь призму родинного виховання, адже таке виховання є динамічним і може видозмінюватись відповідно до умов історичного періоду. Формування внутрішніх рис індивіда в умовах родинного виховання розглядають педагоги ще з XIX ст. Варто зауважити, що сім'я є першим інститутом соціалізації дитини.

Богдан Сильвестрович Ступка народився 27 серпня 1941 р. в селі Куликів Львівської області – час Другої світової війни, коли питання педагогіки й виховання не було відкинуте, але й не мало пріоритетного значення у зв'язку із загрозами життю. Для забезпечення якісного аналізу необхідно з'ясувати специфіку виховних впливів минулого століття. Варто зазначити, що виховання в 40–50-ті рр. XX ст. суттєво відрізнялось від виховання сучасних українських дітей, які також зростають у період війни. Це зумовлено низкою аспектів економічного, соціального, культурного характеру.

Сімейне демократичне рівноправне виховання батька й матері лише почало кристалізуватись у родинних колах наприкінці XIX – у XX ст. Становище української жінки в період війни та післявоєнної відбудови справді змінилось, адже роль жінки набуває пріоритетних штрихів у суспільстві. Якщо чоловіки переважно брали безпосередню участь у воєнних подіях, то жінка вважалась берегинею сімейного укладу.

З архівних матеріалів, зокрема автобіографії Богдана Ступки від 31 травня 1963 р., довідуємося про склад сім'ї та заняття членів родини: батько Ступка Сильвестр Дмитрович – артист хору опери театру та балеті імені Франка; мати Ступка Марія Григорівна – домогосподарка. Батьки 1914 р. народження (Герун, Осередчук, 2015).

На початку літа 1941 р. німецькі війська активно просувались територією України, також під окупацію потрапило селище Куликів (Львівська область). Богдана Ступку можемо вважати дитиною війни. Батько Сильвестр Дмитрович (1914–1993 рр.) став його провідником через складне й небезпечне дитинство. Саме провідником, адже він неодноразово рятував своєму сину життя. Окупаційний режим приніс в Україну смерть, розруху та переселення до Німеччини з метою експлуатації людського ресурсу. Після 1944 р. німецький окупаційний режим замінить інший – радянський. У спогадах Богдана часто разом із батьком згадується дядько Павло, який, імовірно, перебував поруч. Після завершення війни вона не закінчилась у свідомості дитини, продовжуватиме переслідувати у снах. Так народився страх перед життям, а згодом в його душі постане почуття трагічної абсурдності життя. У дорослому віці Богдан осягнув підсвідоме й визнав, що через страх перед реальним і жорстоким пішов у театр (Коломієць, 2006, с. 40). Можемо припустити, що духовний і психоемоційний складник екзистенції Богдана Ступки все більше деформувався під впливом подій воєнного часу, а місце й значення батьків набувало все більшої пріоритетності.

Під час проведення аналізу особливостей виховання Богдана Ступки варто зазначити, що батько вирізнявся м'якістю в підході до сина, виявляв поблажливість і схильність до поступливості, тоді як мати, навпаки, характеризувалася рішучістю, чіткістю в комунікації

та прямолінійністю у виховних впливах. Під час проведення батьківських зборів здебільшого присутньою була матір, особливо коли це були питання щодо невдоволення вчителів (Мельниченко, 2001, с. 167). Такий факт свідчить про те, що матір була суворішою та мала значний вплив у вихованні сина.

Зауважимо, що відомий педагог XIX ст. К. Ушинський наголошував на особливому значенні естетичного виховання в умовах родинного середовища. На його думку, уже з раннього віку необхідно формувати в дитині чутливість до прекрасного, зокрема: читати художню літературу, знайомити із природною красою під час прогулянок, демонструвати твори мистецтва, навчати співу й іншим виражальним засобам культури. Такий тип виховання сприяє формуванню естетичного смаку, гармонії у сприйнятті світу та загальному розвитку дитини (Нич, 2016, с. 257). У цьому контексті показовим є приклад родини Ступок: саме батько Богдана Сильвестр Дмитрович відіграв ключову роль у знайомстві сина з оперним мистецтвом. Його любов до сцени, робота у Львівській опері, активна участь у творчому житті стали для Богдана першим кроками у світ творчого та неосяжного для пересічної людини.

Ростислав Коломієць також згадує, що родина жила небагато, тому коли ріс Богдан у родині лунали слова на кшталт «досить з мене одного артиста <…>» (Коломієць, 2006, с. 45). Таке ставлення матері свідчить про невисокий рівень життя родини, деяку незадоволеність, тому мати все більше турбувалась про майбутнє сина, адже розуміла складність театральної роботи на прикладі свого чоловіка Сильвестра. Необхідно зауважити, що стосунки між Богданом і матір'ю були особливі, адже до неї він часто звертався за порадами та настановами перед важливим рішенням або справою, зі слів двоюрідної сестри Богдана Надії Дикої (Тримбач, 2022, с. 96).

З урахуванням вищевказаних фактів про рівень залученості батька й матері у виховання сина, можемо спробувати визначити тип сім'ї за якісними характеристиками, які запропоновані Л. Маценко: за ступенем включення членів родини в сімейні стосунки можемо припустити, що родина Ступок була згуртована (інтегрована); за ознакою комунікативних настанов членів родини – переважатиме альтруїстичний тип сім'ї (внутрішньородинні стосунки між Марією, Сильвестром і сином у призмі емоційної глибини, турботи й особистісної уваги); за характером психологічної та ціннісно-орієнтаційної єдності переважає штучно гармонійний тип виховання, адже виховання батьків різнилося, як і характер та ставлення до сина (Маценко, 2019, с. 49). Попри відмінності, родина функціонувала як єдина виховна система, що свідчить про свідоме прагнення обох батьків до досягнення виховної злагоди – тобто до штучної гармонії. Їхня поведінка демонструє готовність пристосовуватись, зберігати баланс між м'якістю та вимогливістю у вихованні Богдана.

Варто зауважити, що духовні засади життєдіяльності та світогляду актора з дитинства прищеплювала бабуся. Припускаємо, що саме бабуся доклала зусиль до ознайомлення дитини з релігійним світом і духовно-морального виховання – це підтверджує й сам актор. На початку 2000-х рр., під час проведення інтерв'ювання, В. Мельниченко поставив запитання Богдану щодо можливих релігійних вірувань, актор відповів коротко, що він людина віруюча. Коли говорить про перше знайомство з релігійними текстами, згадує бабусю: «Бабуся читала (Біблію), коли мені не було й шести років. Власне, вона, здається, знала Біблію напам'ять» (Мельниченко, 2001, с. 193–194). Отже, стає зрозуміло, що бабуся в родині Ступок свідомо сповідувала християнську релігію та відіграла важливу роль у збереженні духовних цінностей.

У результаті проведеного аналізу особливостей родинного виховання в сім'ї Марії та Сильвестра Ступків можемо припустити, що тип сімейних відносин близький до типу «гуманістична співпраця», який визначений дослідниками М. Козігорою, М. Замелюк, Т. Оксенчук (Козігора, Замелюк, Оксенчук, 2020, с. 258). Попри виявлену різницю у виховних підходах батька й матері, наскрізним аспектом виховання була орієнтація на поступ творчих, духовних і культурних засад особистості. Цілісна взаємодія в родині, заохочення до самовираження та відкритий емоційний контакт із дитиною є свідченням спрямованості родинного виховання на підтримку індивідуального розвитку, що зумовило становлення зрілої творчої особистості.

Умовно можемо виділити періоди формування театральних цінностей у життєвій і світоглядній площині становлення особистості Богдана Ступки. Перший період припадає на 1948–1955 рр., від перших спроб відчути духовно театральний простір до першого виходу на сцену під час вистави «Дні Турбіних». Протягом вказаного періоду фактично відбулось раннє особистісне становлення, саме за лаштунками оперного театру, куди приведе його батько, пройде частина дитинства Богдана Ступки. Серед основних початкових професійних орієнтирів бачить себе майбутнім оперним співаком (Коломієць, 2006, с. 45). Напевно, через гарний приклад батька та наближеність до оперної творчості, яка йому траплялась у репертуарах. Із проведеного аналізу запитань інтерв'ю Володимира Мельниченка, яке автор проводив із квітня 1998 р., упродовж двох наступних років, стає відомо, що початкове значення хронології першого періоду виділено влучно, адже саме на цей період припадає перше дитяче бажання Богдана Ступки стати артистом – виступ у 3-му класі середньої школи № 37 у Львові, де виконував роль Діда Мороза (Мельниченко, 2001, с. 170).

Другий період формування творчої особистості в дитячі та юнацькі роки умовно можемо виділити з 1956 р. до 1961 р. – період пошуків, власного пізнання та професійної самоідентифікації. Протягом вказаного періоду Богдан Сильвестрович намагався вступити на навчання на хіміко-технологічний факультет Львівського політехнічного інституту, пізніше майже 9 місяців пропрацював в астрономічній обсерваторії Львівського державного університету імені Івана Франка, а в 1959–1961 рр. вектор його діяльності стає творчим, адже він віддає перевагу Львівському драматичному театру імені М. Заньковецької, де й надалі відбудеться поступ особистості Богдана Ступки (Тримбач, 2022, с. 98).

У біографії Б. Супки має місце такий факт: у підлітковому віці він став членом молодіжного руху «Комуністичний союз молоді» (ВЛКСМ) у 1956 р. (Герун, Осередчук, 2015). Цей факт зумовлений реаліями, у яких перебувало українське суспільство протягом ХХ ст., таке членство мало неабиякий вплив на вступ до вищих навчальних закладів, професійну кар'єру й навіть творчу перспективу митців. акторів.

У 1956 р. до Львова приїздить Роман Віктюк, розпочинає роботу в театрі юного глядача, де буде діяти гурток, сюди ж запишеться ще юний десятикласник Богдан Ступка (Козак, 2024). Р. Віктюк підтримує хлопця та мотивує його працювати далі. Після приєднання до театральної студії в 1959 р. Богдан Ступка знайомиться зі студійцями, переймає їхній досвід і формує власний світогляд серед однодумців, не обмежуючись родинним вихованням. Дослідники зазначають, що серед представників студії актор вирізнявся індивідуальністю, у якій органічно поєднувалися гострота форми, психологічна глибина та надзвичайна емоційність, що проявлялася в найрізноманітніших ролях (Гусакова, Хвостова, 2022, с. 202).

Варто зауважити, що Б. Ступку після приходу до театру згадують як людину досить експансивну, навіть із колегами, режисерами тощо (Саква, 2020, с. 30). Богдан був із почуттям високої ініціативності, енергійності та міг відверто виражати свої емоції.

Богдан Ступка під час одного з інтерв'ю буде згадувати про деякі династичні аспекти розвитку своєї творчості й особистості в контексті родинних відносин: «Мій батько 37 років співав у хорі Львівського театру опери та балету. Павло Григорович Крупник – рідний брат матері – був солістом у тому ж театрі. Співав Онєгіна, Жермона, Миколу в «Наталці Полтавці», Султана в «Запорожці за Дунаєм», Валентина у «Фаусті» тощо. Потім прооперував гланди і втратив голос. Тітка – Вишневич Олександра Сергіївна – була головним концертмейстером» (Доленко, 2002, с. 55). Варто зауважити, що в родині простежується чітка мистецька династія – батько, дядько та тітка були безпосередньо пов'язані з оперною сценою Львівського театру, проте варто врахувати, що професійний шлях самого актора не був прямим відтворенням родинного ремесла. Його вибір акторської професії можна розглядати як династично зумовлений у ширшому культурному контексті, але водночас він відзначається особистісною свідомістю та прагненням до самореалізації в окремій, драматичній галузі театрального мистецтва. Отже, професійне становлення Богдана Ступки є прикладом гармонійного поєднання династичної спадковості й індивідуального творчого самовизначення.

На злеті своєї кар'єри Богдан Ступка переїде до Києва та згодом очолить Національний академічний драматичний театр імені Івана Франка, а головним його бажанням буде створення національного театру, де переважає мистецтво великого стилю; проявляються ясність і виразність сценічної естетики й відбувається очищення її від усього випадкового, фальшивого, сумнівного (Вергеліс, 2016, с. 13). За період свого життя Богдан Ступка здобув широке визнання як в Україні, так і за її межами завдяки своїй акторській майстерності в кінематографі. Протягом кар'єри він виконав ролі в понад 100 кінопроєктах, співпрацював не лише з українськими, але й із зарубіжними режисерами (Тарасова, 2016). У таких умовах та з якісно оновленим естетичним світоглядом Богдан Ступка продовжить формувати свій власний акторський хист, майстерність і розвивати талант, талант – творити прекрасне.

Висновки. Формування засад особистості Богдана Ступки в дитячі та юнацькі роки є складним процесом, що відбувався під впливом різноманітних чинників: родинного виховання, умов повоєнного періоду, економічних аспектів сім'ї, культурного середовища та «династичних» проявів творчості в родині.

Родинне виховання відіграло важливу роль у формуванні творчого світогляду актора. Батько дав сину можливість доторкнутись до мистецтва оперного театру ХХ ст., «штрихами» відвідувань закулісся сцени формував Богдана як особистість, здатну до естетичного сприйняття; мати сприяла формуванню в сина дисципліни, самоконтролю, здатності до відвертого самовираження, рішучості тощо. Вимогливість матері забезпечила умови для становлення сильного характеру й основних вольових якостей. Бабуся Богдана сприяла утвердженню засад духовного виховання крізь релігійну призму пізнання.

Процес становлення постаті Богдана Сильвестровича в умовах родинного виховання умовно поділяється на періоди за ознаками особистого світосприйняття, професійного самовизначення, творчих пошуків, консолідації власних сил і суджень щодо майбутньої професії. Родина стала тим середовищем, у якому закладалися не лише духовно-моральні орієнтири, а й основи творчої самореалізації, що згодом визначили життєвий і професійний шлях майбутнього актора. Отже, досвід родинного виховання Богдана Ступки є якісним прикладом впливу родини на формування сильної, емоційно-вольової та свідомої особистості.

Список використаних джерел:

Вергеліс, О. (2016). *Українська драма. Епізоди*. Київ: Радуга.

Герун, В., Осередчук, О. (2015). Пам'яті Богдана Ступки. URL: https://archive.lnu.edu.ua/pamyati-bohdana-stupky/

Гусакова, Н., Хвостова, Т. (2022). Формування творчої особистості Богдана Ступки як майстра українського театру. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, (1), 201–206.

Доленко, В. (2002). Богдан Ступка. Акторська династія. *Кіно-Театр*, (6), 55.

Козак, Т. (2024, лютий). Богдан Ступка: актор, творець і громадянин. URL: https://www.libr.dp.ua/?do=ukrainica&lng=1&id=4&idg=358

Козігора, М., Замелюк, М., Оксенчук, Т. (2020). Вплив сімейних відносин на особистість дитини. *Академічні записки. Серія: Педагогічні науки*, 1 (191), 256–258. DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-191-256-258

Коломієць, Р. (2006). *Пристрасті за Богданом*. Київ: Факт.

Маценко, Л. (2019). *Педагогіка сімейного виховання* (3-тє вид.). Київ: Компринт.

Мельниченко, В. (2001). *Богдан Ступка: (Штрихи до портрета)*. Київ: Знання України.

Нич, О. (2016). К. Д. Ушинський про родинне виховання. *Витоки педагогічної майстерності*, (18), 254–257.

Саква, О. (2020). Людина гри. Портрет Богдана Ступки. *Кіно-театр*, (3), 29–32.

Тарасова, Д. (2016). Сотні причин захоплюватись Богданом Ступкою. URL: https://espreso.tv/article/2016/08/27/ukrayinskyy_metr_svitovogo_kino_sotni_prychyn_zakhoplyuvatys_bogdanom_stupkoyu

Тримбач, С. (2022). *Богдан Ступка. Метаморфози*. Київ: Дух і літера.

References:

Vergelis, O. (2016). Ukrainska drama. Epizody [Ukrainian drama. Episodes]. Kyiv: Raduga. [in Ukrainian].

Gerun, V., Oseredchuk, O. (2015). Pamiati Bohdana Stupky [In memory of Bohdan Stupka]. Retrieved from: https://archive.lnu.edu.ua/pamyati-bohdana-stupky/ [in Ukrainian].

Gusakova, N., Khvostova, T. (2022). Formuvannia tvorchoi osobystosti Bohdana Stupky yak maistra ukrainskoho teatru [Formation of the creative personality of Bohdan Stupka as a master of Ukrainian theater]. Bulletin of the National Academy of Leading Personnel of Culture and Arts, (1). [in Ukrainian].

Dolenko, V. (2002). Bohdan Stupka. Aktorska dynastiia [Bohdan Stupka. Actor's dynasty]. Kino-Teatr, (6). [in Ukrainian].

Kozak, T. (2024, February). Bohdan Stupka: aktor, tvorets i hromadianyn. [Bohdan Stupka: actor, creator and citizen]. Retrieved from: https://www.libr.dp.ua/?do=ukrainica&id=4&idg=358&lng=1

Kozigora, M., Zamelyuk, M., Oksenchuk, T. (2020). Vplyv simeinykh vidnosyn na osobystist dytyny [The influence of family relationships on the personality of a child]. Academic notes Series: Pedagogical sciences, 1 (191). [in Ukrainian].

Kolomiyets, R. (2006). Prystrasti za Bohdanom [Passions for Bogdan]. Kyiv: Fact. [in Ukrainian].

Matsenko, L. (2019). Pedahohika simeinoho vykhovannia [Pedagogy of family education] (3rd ed.). Kyiv: Komprint. [in Ukrainian].

Melnychenko, V. (2001). Bohdan Stupka: (Shtrykhy do portreta) [Bohdan Stupka: (Strokes to a Portrait)]. Kyiv: Knowledge of Ukraine. [in Ukrainian].

Nych, O. (2016). K.D. Ushynskyi pro rodynne vykhovannia [K.D. Ushinsky on Family Education]. Origins of Pedagogical Mastery, (18). [in Ukrainian].

Sakva, O. (2020). Liudyna hry. Portret Bohdana Stupky [Man of the Game. Portrait of Bohdan Stupka]. Cinema Theater, (3). [in Ukrainian].

Tarasova, D. (n.d.). Sotni prychyn zakhopliuvatys Bohdanom Stupkoiu [Hundreds of Reasons to Admire Bohdan Stupka]. Retrieved from: https://espreso.tv/article/2016/08/27/ukrayinskyy_metr_svitovogo_kino_sotni_prychyn_zakhoplyuvatys_bogdanom_stupkoyu [in Ukrainian].

Trymbach, S. (2022). Bohdan Stupka. Metamorfozy [Bohdan Stupka. Metamorphoses]. Kyiv: Dukh i litera. [in Ukrainian].